Module Tuinontwerp

De CO_2-voetafdruk van dit drukwerk is berekend met ClimateCalc en gecompenseerd bij: treesforall.nl

www.climatecalc.eu
Cert. no. CC-000057/NL

Colofon

Auteur
Rick Jansen
Henriët Wolbers

Redactie
Clazien Rodenburg, Tekstbureau RoMein

Beeldverwerking
Arka Media

Het Ontwikkelcentrum heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Bent u desondanks van mening dat we u hebben benadeeld, dan kunt u contact met ons opnemen.

Tweede herziene druk, 2019

© Ontwikkelcentrum, Nederland

Email: info@ontwikkelcentrum.nl
Internet: www.ontwikkelcentrum.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Ontwikkelcentrum.

Inhoudsopgave

Inleiding 5

Hoofdstuk 1 Wat is ontwerpen 7
- 1.1 Oriëntatie 7
- 1.2 Belangrijke aspecten van ontwerpen 8
- 1.3 Samenvatting 10
- Begrippenlijst 11

Hoofdstuk 2 Tuingeschiedenis 13
- 2.1 Oriëntatie 13
- 2.2 De middeleeuwse tuin (500 – 1500) 14
- 2.3 De renaissancetuin (1500 – 1600) 17
- 2.4 De Franse baroktuin (1600 - 1750) 21
- 2.5 De Engelse landschapstuin (1750 -1880) 26
- 2.6 De cottagetuin (vanaf 1880) 31
- 2.7 Tuinen in het modernisme (vanaf 1920) en het functionalisme (vanaf 1950) 34
- 2.8 Tuinarchitectuur nu 39
- 2.9 Samenvatting 43
- Begrippenlijst 45

Hoofdstuk 3 Inventarisatie 47
- 3.1 Oriëntatie 47
- 3.2 Opnemen van de bestaande situatie 48
- 3.3 Inmeten van een tuin en maken van een veldschets 55
- 3.4 Samenvatting 62
- Begrippenlijst 63

Hoofdstuk 4 Analyse en visievorming 65
- 4.1 Oriëntatie 65
- 4.2 Analyse 66
- 4.3 Onderzoekschetsen en functieschetsen 68
- 4.4 Visievorming 73
- 4.5 Uitgelicht de wens voor een onderhoudsarme tuin 76
- 4.6 Samenvatting 80
- Begrippenlijst 81

Hoofdstuk 5 Schetsontwerp **83**
5.1 Oriëntatie 83
5.2 Massa-ruimte-schetsen 84
5.3 Schetsontwerp: de toepassing van ontwerpelementen 89
5.4 Schetsontwerp een compositie creëren 98
5.5 Samenvatting 106
Begrippenlijst 107

Hoofdstuk 6 Definitief ontwerp **109**
6.1 Oriëntatie 109
6.2 Een go of no-go – overleg met de opdrachtgever 110
6.3 Dode materialen 111
6.4 Levende materialen 113
6.5 Het definitief ontwerp 116
6.6 Samenvatting 119
Begrippenlijst 120

Hoofdstuk 7 Communicatie met klanten **123**
7.1 Oriëntatie 123
7.2 Kennis en eigenschappen van een tuinontwerper 124
7.3 Het intakegesprek 128
7.4 De offerte 132
7.5 Presentatie 135
7.6 Samenvatting 138
Begrippenlijst 139

Hoofdstuk 8 Tekenvaardigheid **141**
8.1 Oriëntatie 141
8.2 De tekenuitrusting 142
8.3 De standaard-indeling van een tekening 148
8.4 Het toepassen van tekentechnieken 156
8.5 Het tekenen van een doorsnede en aanzicht 166
8.6 Het tekenen van een perspectief 168
8.7 Samenvatting 175
Begrippenlijst 176

Inleiding

KWALIFICATIEDOSSIERS NATUUR EN GROENE RUIMTE

De module 'Tuinontwerpen' is onderdeel van een serie modulen van het Ontwikkelcentrum voor de kwalificatiedossiers Natuur en Groene Ruimte van de vakbekwame hovenier (niveau 3) en de manager natuur en recreatie (niveau 4). De inhoud van deze module sluit met name aan bij het Basisdeel 'Kerntaak 1 Ontwikkelt inrichtings-, onderhouds- en/of beheersplan' van de manager natuur en recreatie. Echter ook de vakbekwame hovenier zal in zijn beroepspraktijk vaak met het maken van (her)inrichtingsplannen van doen hebben. Deze module is dan ook geschreven voor beide niveaus.

TUINEN ONTWERPEN

Met het ontwerpen van tuinen heeft nagenoeg iedereen met een tuin wel eens te maken gehad, bewust of minder bewust. Het professioneel ontwerpen van tuinen vereist een systematische aanpak, gedegen kennis, een door ervaring gescherpte creativiteit, een ontwikkeld voorstellingvermogen én een goede tekenvaardigheid. Daarnaast spelen een prettig en opbouwend verlopende communicatie met de opdrachtgever een grote rol. Als vakbekwaam hovenier en manager natuur en recreatie ontwerp je immers meestal andermans terrein.

INHOUD

De module bestaat uit acht hoofdstukken. Aan het begin van elk hoofdstuk zijn leerdoelen geformuleerd die de werkprocessen uit het kwalificatiedossier volgen. In hoofdstuk 1 komt aan de orde hoe tegen het begrip 'tuinontwerpen' wordt aangekeken. Wat is tuinontwerpen precies en wat komt er bij kijken? Hoofdstuk 2 gaat over de geschiedenis van de tuin. Hoe werd er vroeger naar het tuinontwerpen gekeken? In hoofdstuk 3, 4, 5 en 6 wordt het ontwerpproces verder uitgediept. Bij het ontwerpen worden een aantal logisch op elkaar volgende stappen gezet. Het opnemen van het terrein vind je in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 zet je de verzamelde informatie op een rijtje. Met het nadenken begint het idee te rijpen hoe je het kunt aanpakken. Met het omzetten van je idee naar een ontwerp ga je vervolgens in hoofdstuk 5 en 6 aan de slag. Het ontwerpproces eindigt als het definitief ontwerp is gepresenteerd en afgeleverd bij de opdrachtgever. Om tuinen te ontwerpen heb je niet alleen vakkennis en werkervaring nodig. Hoofdstuk 7 en 8 gaan over aanvullende vaardigheden. In hoofdstuk 7 komt de communicatie met de opdrachtgever aan de orde en wordt kort ingegaan op de zakelijke kant van het tuinontwerpen. In hoofdstuk 8 zet je de eerste stappen in het professioneel tekenen van tuinontwerpen.

Wij wensen je veel enthousiasme en leerplezier bij het verwerken van de inhoud van deze module. Tuinontwerpen is een prachtig en veelzijdig vak. Hopelijk is dat straks ook jouw conclusie.

De auteurs

Leerdoelen

Na afloop van dit hoofdstuk kun je:

- omschrijven wat ontwerpen is;
- vertellen wat er in hoofdlijnen bij het ontwerpen van tuinen komt kijken.

HOOFDSTUK 1

Wat is ontwerpen

1.1 ORIËNTATIE

Je zit al even op het MBO en je volgt de richting Groene Ruimte. Je hebt inmiddels vast wel de ervaring opgedaan dat iedereen je nu gaat zien als een tuinspecialist en zijn tuinvragen aan je voorlegt. Is je al eens gevraagd om mee te denken met het ontwerp van een tuin? Of heb je er toevallig net één onder handen? Hoe pak je het in zo'n geval aan?

Je kunt het min of meer spontaan aanpakken, door bijvoorbeeld uit praktische overwegingen een pad te verleggen of een boompje te verplanten. Je kunt het ook wat bewuster en meer weloverwogen doen. Je houdt het totaalbeeld van de tuin voor ogen. Vervolgens ga je wijzigingen aanbrengen die overeenkomen met een bepaald wensbeeld of ideaal dat jij (of je klanten) voor ogen hebben.

Bewust tuinen ontwerpen biedt veel voordelen. Zo ben je bijvoorbeeld meer flexibel in het vinden van oplossingen en zit je ook niet zo vast aan de heersende mode in het tuinontwerpen. Je kunt beter kijken wat een plek en de bewoners écht nodig hebben.

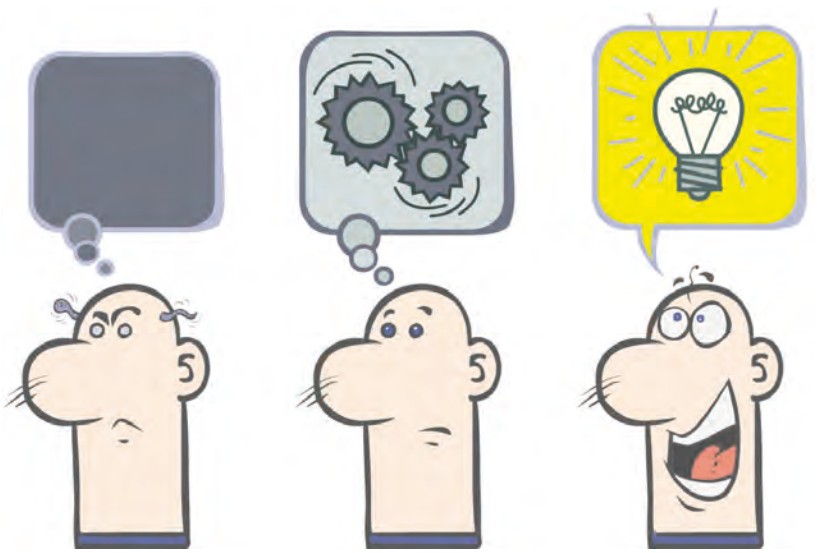
1.2 BELANGRIJKE ASPECTEN VAN ONTWERPEN

WAT IS ONTWERPEN?

Voordat je begint met ontwerpen is het belangrijk om te weten wat ontwerpen eigenlijk is. Een gezamenlijke omschrijving zorgt ervoor dat er straks geen verwarring ontstaat zodra we het onderwerp van alle kanten gaan bekijken en we er dieper op inzoomen.

Creativiteit

Wanneer je iets ontwerpt, maak je iets nieuws, iets dat nog niet bestaat. Hoe doe je dat? Door je **creativiteit** te gebruiken. Je combineert bijvoorbeeld voorwerpen, materialen of middelen op een nieuwe manier. Of misschien voeg je nog onbekende materialen of middelen toe aan iets bestaands. Het belangrijkste kenmerk van ontwerpen is dat er iets ontstaat dat er voorheen niet was. Het is een scheppingsproces. Op zijn best roept dat wat je hebt ontworpen een gevoel van verwondering, verrassing en plezier op. Waarom? Omdat je met ontwerpen nieuwe mogelijkheden toegankelijk maakt, voor jezelf en voor anderen. Vaak hoor je als ontwerper dan ook van opdrachtgevers dat ze dát echt niet zelf hadden kunnen bedenken...

Afb. 1.3 Ontwerpen en creativiteit horen bij elkaar. De beste ideeën kunnen je zo maar invallen, vooral als je er even helemaal niet zo bewust mee bezig bent!

DE BESTAANDE SITUATIE

Een tuin bedenk je vaak niet helemaal vanuit het niets. Er is een bestaande situatie waar je houvast aan hebt. Hoe ziet bijvoorbeeld het huis er uit? Is het groot of klein, hoog of laag? Is het gemaakt van baksteen, beton of hout? Waar staat het huis op het perceel? Welk uitzicht is er vanuit het huis? Ook in de tuin kunnen al dingen aanwezig zijn, zoals bomen, een schuurtje, een terras en dergelijke. Om een tuin te kunnen ontwerpen, is het dus zinvol om de

Inventariseren

bestaande situatie eerst te **inventariseren**. Dit betekent dat je de aanwezige zaken in de tuin bekijkt en noteert.

VERTALEN

Ontwerpen is niet alleen creatief bezig zijn. Bij het ontwerpen van tuinen is het ook belangrijk dat je goed luistert naar de behoeften en ideeën van de opdrachtgever. Ten slotte streef je ernaar dat hij straks tevreden is met de nieuwe tuin. Ontwerpen heeft daarom ook te maken met vertalen: het omzetten van wensen en ideeën naar concrete vormen en inrichting van de tuin.

WIST JE DAT?

Over het ontwerpen wel eens wordt gezegd dat het 1% inspiratie is en 99% transpiratie? Het geniale idee kan je hoofd zo komen binnen vliegen, maar dan is er vaak nog wel heel veel werk nodig om het praktisch uit te werken tot een gedegen plan…

TUINSTIJL

Tuinstijl

Eén van de dingen die een tuin(ontwerp) karakter geeft, is de gebruikte **tuinstijl**: een verzameling kenmerken van tuinen uit een bepaalde periode, die samen een karakteristiek beeld oproepen. Bij een strakke tuin is dat anders dan bij een tuin vol bloemen en paadjes. De huidige tuinstijlen bouwen voort op het werk van tuinontwerpers van vroeger. Hedendaagse ontwerpers nemen kenmerken van een tuinstijl als basis en vullen het verder op een eigentijdse manier in.

UIT DE PRAKTIJK

Klanten denken nog wel eens dat je, als tuinontwerper of ontwerpende hovenier, een soort wandelende ideeënmachine bent, bij wie die de meest geweldige plannen er binnen een paar seconden uitfloepen. Ze hebben vaak ook het idee dat de kosten en tijdsbesteding dienovereenkomstig zijn. Valt dat even tegen… Vraag dus realistische prijzen voor je ontwerpen. Dat scheelt een hoop frustratie achteraf.

VRAGEN

1. Waarom heeft ontwerpen te maken met creativiteit?

2. Bij het tuinontwerpen vertaal je wensen en eisen. Wat houdt dat in?

A. Je herhaalt de wensen en eisen van de opdrachtgever in je eigen woorden.
B. Je maakt van alle wensen en eisen een schriftelijke wensenlijst.
C. Je vertaalt de wensen en eisen in het Engels.
D. Je zet de wensen en eisen om in concrete vormen en inrichting van de tuin.

3. Waarom is kennis over tuinstijlen belangrijk bij het tuinontwerpen?

A. Omdat je altijd de tuinstijl gebruikt die hoort bij het huis.
B. Omdat je altijd precies de gekozen tuinstijl navolgt.
C. Omdat je je eigenlijk altijd baseert op oudere tuinstijlen.
D. Omdat je kunt leren van fouten van je voorgangers.

1.3 SAMENVATTING

- Het ontwerpen van tuinen kun je spontaan doen door ad hoc in tuinen wijzigingen aan te brengen. Een bewuste aanpak biedt vaak meer voordelen, omdat je het totaalbeeld in het oog houdt, flexibeler bent in het vinden van oplossingen en beter kunt kijken wat een plek en de bewoners écht nodig hebben.
- Ontwerpen vraagt om creativiteit, omdat je iets bedenkt dat nog niet bestaat. Het is een vorm van scheppen.
- Ook ben je tijdens het ontwerpen bezig met vertalen van wensen en behoeften van opdrachtgevers naar een concrete invulling voor de tuin.
- Eén van de dingen die een tuin(ontwerp) karakter geeft is de tuinstijl. Een tuinstijl kan omschreven worden als een verzameling kenmerken van een tuin uit een bepaalde periode.

Begrippenlijst

Creativiteit	het vermogen om iets nieuws, origineels, iets wat er niet eerder is geweest, te scheppen
Inventariseren	het verzamelen van informatie over de bestaande tuinsituatie en over de uitgangspunten, wensen en eisen van de opdrachtgever
Tuinstijl	een verzameling kenmerken van aangelegde tuinen uit een bepaalde periode, die samen een karakteristiek beeld vormen